

JUHANA SUOMI

ULKOMINISTERIÄ KAATAMASSA

OPERAATIO
KEIJO KORHOSTA
VASTAAN
1976–1977

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Suomen tietokirjailijat ry on tukenut teoksen kirjoittamista.

© Juhani Suomi ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

P. Mustapään runo sivuilla 202–203 on julkaistu oikeudenomistajien luvalla.

Kuvalähteet on mainittu kuvien yhteydessä.

ISBN 978-951-1-50096-4

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

Arjalle ja Johannalle

SISÄLLYS

SAATTEEKSI.....	9
MARTTI MIETTUSEN KOLMANNEN HALLITUKSEN PIHTISYNNYTYKSEN	14
YLLÄTYSULKOMINISTERI.....	22
TAITEILUA MIINOITETULLA POLULLA.....	45
”RYHDYTÄÄN HOMMIIN, SITTEN NÄHDÄÄN”	63
PUOLUEETTOMUUSKAMPPAILUN SYMBOLIKSI.....	86
KORHOSEN KORTTI ON LUETTU JA JOHTOPÄÄTÖKSET TEHTY	103
TARKAN PELIN AJAT	114
STEPANOV EI HELLITÄ.....	133

”JÄTÄT ULKOMINISTERIN PAIKAN JA SIIRRYT SUURLÄHETILÄÄKSI WASHINGTONIIN!”	152
MIKSI?	160
”SINÄ OLET UM:N POLIITTINEN JOHTAJA!”	165
”MAANTIETÄ MATKAA KIRJATON, KARJATON MIES”	188
LÄHTEITÄ	204

SAATTEEKSI

Oli syyskuun 27. päivän sadetihkuinen ilta vuonna 1976. Olin juuri kotiutunut työpaikaltani ulkoasiainministeriöstä, kun puhelin soi. Langan päässä oli tuttu mies, aiempi esimieheni ministeriöstä, sittemmin Helsingin yliopiston poliittisen historian professoriksi siirtynyt Keijo Korhonen.

Korhonen kertoi asian luottamuksellisuutta painottaen keskustelleensa vastikään tasavallan presidentin kanssa, joka oli pyytänyt häntä muodosteilla olevan hallituksen ulkoministeriksi. Korhosen mukaan hän oli vastannut, ettei vasta hiljattain yliopistoon siirtyneenä kovin mielellään katkaissut opetustyötään, mutta ei tietenkään katsonut voivansa kieltäytyä, jos presidentti piti häntä tehtävään kelpollisena. Muuta emme asiasta puhuneet. Olivathan hallitusneuvottelut muodollisesti yhä käynnissä.

Puhelun päätteeksi Korhonen pyysi minua virkamiessihteerikseen ministerikautensa ajaksi.

Mairitteleva pyyntö tuli niin sanotusti puskista. Toki tunsimme ennestään. Olin ensimmäisen kerran keskustellut Korhosen kanssa jo syksyllä 1966 aloitellessani talvisodan esihistoriaa peilaavaa väitöskirjaani. Olin kirjakaupassa yllättäen huomannut, että Korhonen askarteli saman aihepiirin kimpussa ja oli

jo julkaissut aiheesta ensimmäisen tutkimuksen kaksiosaiseksi ilmoitetusta teossarjasta. Siksi kiirehdin ottamaan yhteyttä tiedustellakseni, olinko mahdollisesti tekemässä turhaa työtä. Väsyneeltä kuulostanut Korhonen kertoi, että hänen sarjansa toisen osan ilmestyminen tulisi ulkoministeriössä vallitsevan poikkeuksellisen kiireen vuoksi viivästyämään, ehkä pitkäänkin. Sovimme kuitenkin työnjaosta niin, että hän keskittyisi myös tulevassa teoksessaan valottamaan neuvostojohdon ajattelua ja ratkaisuja, jolloin minä puolestani voisin tarkastella väitöskirjassani talvisotaan johtanutta kehitystä Suomen horisontista. Näin sitten tapahtuikin.

Seuraavan kerran tapasin Korhosen vasta vuonna 1973. Minut oli väitökseni jälkeen palkattu ulkoasiainministeriöön. Olin nk. sivusta rekrytoitu, jollainen myös Korhonen oli. Se yhdisti meitä. Taapersimme samaa polkua kuin meitä aiemmat, jo legendoiksi kohotetut sivusta rekrytoidut Max Jakobson ja Risto Hyvärinen, vain sillä erotuksella, että he olivat aloittaneet suoraan urarakenteen huipulta. Me Korhosen kanssa pohjalta. Korhonen, syksyllä 1973 jo poliittisen osaston apulaispäälliköksi ylennyt, otti minut heti siipiensä suojaan. Meitä yhdistivät sama oppiaine sekä sen aihepiiri Venäjä/Neuvostoliitto, samoin samankaltaiset kokemukset tutkimuksiamme ohjanneista professoreista. Sekin, että aloitin ministeriössä samassa tehtävässä kuin Korhonen kuusi vuotta aiemmin. Tärkein meitä yhdistävä tekijä oli kuitenkin samankaltainen näkemys Suomen puolueettomuuspolitiikasta ja sen merkityksestä. Korhosen siirryttyä yliopistoon yhteys ei ollut katkennut, koska toimin hänen oppiaineensa, poliittisen historian, dosenttina.

Miehen siis tunsin. Ja uskoin tuntevani myös ne tehtävät, joita uuden ulkoministerin virkamiessihteerinä joutuisin hoi-

tamaan. Olinhan hoitanut niitä jo ETYKin Helsingin huippukokouksen aikaan silloisen ulkoministerin Olavi J. Mattilan käsikassarana. Ulkoministeriönkin olin jo ajautunut sisälle ja ehtinyt yletä poliittisen osaston tutkimusjaoston päälliköksi – ja samalla jaoston ainoaksi virkamieheksi. Siksi vastasin Korhosen pyyntöön epäröimättä myöntävästi.

Näin jouduin – tai pääsin – seuraamaan alkanutta alun kahdeksatta kuukautta kestänyttä hämmentävää ja politiikan raadollisuudelle silmät lopullisesti avannutta näytelmää. Lähempää kuin kenties yksikään toinen Korhosta itseään lukuun ottamatta. Kokemus ei ainakaan uskoa kanssaihmiisiin lisännyt, pikemminkin jätti jälkeensä pysyvän epäluuloisuuden.

Jo hallituksen nimityspäivästä lähtien Neuvostoliiton silloinen Helsingin-suurlähettiläs V. S. Stepanov ryhtyi entisen kenraalikuvernöörin Nikolai Bobrikovin elkeitä tavoitellen kaatamaan uutta ulkoministeriä. Hän tulkitsi Korhosen aktiivisuuden Suomen puolueettomuuspolitiikan tuolloin ehkä näkyvimpänä puolestapuhujana pyrkimykseksi irrottaa Suomi vuonna 1948 solmitusta yya-sopimuksesta. Siksi hän leimasi ministerin neuvostovastaiseksi ja aloitti taistelun hänestä eroon pääsemiseksi. Lyöty poltinmerkki ei toki yllättänyt. Eikä sitä tehnyt Stepanovin röyhkeysään, josta oli saatu jo riittävästi kokemuksia. Mutta se yllätti – ainakin minut – miten nopeasti hän sai suomalaisia myötäjuoksijoita, jotka omista syistään ryhtyivät tukemaan yrityksiä kaataa maan ulkoministeri. Vähemmistökommunistien, niin kutsuttujen taistolaisten, aktiivisuutta pidin vielä odotettuna. Mutta pian he saivat rinnalleen myös Suomen kommunistisen puolueen (SKP) enemmistön ja kansandemokraattisen lehdistön sekä sosiaalidemokraattien kansainvälisen politiikan alueella aktivoituneet vasemmistonuoret, nk. Sorsanpojat, puo-

luen johdon hiljaisella siunauksella. Eniten yllätti, miten keskustalaisena pidetyn Korhosen omasta puolueesta löytyi monia vaikutusvaltaisia samaa neuvostovastaisuuden säveltä soittavia. Sen päälle tulivat ne porvarilliset poliitikot, jotka katsoivat Korhosen itse asiassa vieneen heille kuuluvan ulkoministerin salkun. Ei edes ulkoministeriön tuolloin jo politisoitunut virkamieskunta seisonut yhtenäisenä ministerinsä tukena.

Tähän kaatamiskampanjaan valjastettiin osa lehdistöä. Suusta suuhun levitettiin juoruja, joiden voimasta jo don Basilio aikanaan todisti Rossinin *Sevillan parturissa*. Vaarallisimpia olivat kuitenkin Tamminiemen isännän korvaan kuiskuttelijat ja alttiit viestinkantajat.

Työ kantoi hedelmää. Kun Kalevi Sorsan laajapohjainen toinen hallitus nimitettiin 15.5.1977, juuri Kekkosen virallisen Neuvostoliiton-vierailun edellä, eikä Korhonen jatkanut sen ulkoministerinä, oli johtopäätös julkisuudessa yksiselitteinen. Korhonen kaatui, koska Neuvostoliitto – tai pikemminkin maan suurlähettiläs Suomessa – ei häntä hyväksynyt. Tätä Suomen puolueettomuuspolitiikan uskottavuudelle paljon hallaa aiheuttanutta käsitystä ei juuri välitetty oikoa, koska ei haluttu saman miehen nousevan enää uudelleen monien kiusaksi eikä esteeksi ulkopoliitiikan rukkaamisyrityksille.

Tämä teos on syntynyt halusta palauttaa mieliin noiden kuukausien laajamittainen kaatamiskampanja sekä sitä vastaan käyty taistelu. Se on myös syntynyt ihmettelystä, miten ne, jotka tuolloin, 1970-luvun jälkipuoliskolla, kantoivat syvää huolta yllätysulkoministerin ”neuvostovastaisuudesta”, ovat viime vuosien aikana häärineet ylimmäisinä sitoakseen Suomen Natoon, jota nyt tuskin Venäjän ystävyysseurana voidaan pitää. Vanhan lastenlaulun mukaan ”maailmassa monta on ihmeellistä asiaa,

se hämmästyttää, kummastuttaa pientä kulkijaa”. Minua on kummastuttanut, miten mies, joka koko ikänsä ajoi johdonmukaisesti Suomen puolueettomuuspolitiikkaa ja teki parhaansa mukaan sitä tunnetuksi kansainvälisellä näyttämöllä, leimattiin ensin neuvostovastaiseksi, mutta saikin yllättäen elämänsä viimeisinä kuukausina otsaansa ”putinistin” leiman. Muuta selitystä en sille löydä kuin Galilein tunnetun toteamuksen: se liikkuu sittenkin. Se, mikä on liikkunut, on Suomen ulkopoliittisen johdon kompassineula. Se on pyörähtänyt peräti 180 astetta. Siksi entinen ”neuvostovastaisuus” on muuttunut tänä päivänä vaaralliseksi ”venäläismielisyydeksi”. Kas nykyinen uho ja hurmos kun kavahtavat puolueettomuuspolitiikkaa ja puolueettomuutta ainakin yhtä vahvasti kuin suurlähettiläs Stepanov aikanaan.

MARTTI MIETTUSEN KOLMANNEN HALLITUKSEN PIHTISYNNYTYKS

Marraskuun lopulla 1975 nimitetty Martti Miettusen laajapohjainen toinen hallitus ei ollut syntynyt onnellisten tähtien alla. Sen työtä oli vaikeuttanut Keskustapuolueen (Kepu) ja SDP:n yhä jyrkkenevä vastakohtaisuus. Samaten Kepun sisäiset ristiriidat ja varsinkin sen ”tohtoreiden”, Ahti Karjalaisen ja Johannes Virolaisen, keskinäinen kilvoittelu. Kaiken lisäksi vielä Kepun ja MTK:n välitkin olivat kärjistyneet.

Presidentti Urho Kekkosen kansanrintamahallitukseen kiinnittämistä toiveista huolimatta tulo- ja hintapoliittiset ratkaisut antoivat odottaa itseään. Kun presidentin patistelukaan ei auttanut, hän joutui Suomen viennin kilpailukyvyyn turvaamiseksi vauhdittamaan tuloratkaisua ja lopulta ajamaan helmikuussa 1976 läpi tulopoliittisen kokonaisratkaisun, josta aiempi STK:n toimitusjohtaja totesi: *”Ilman Sinun toimenpiteitäsi nyt syntynyt tulopoliittista sopimusta ei olisi saatu aikaan.”* Se ei kuitenkaan merkinnyt inflaation pysäyttämistä, vaikka tarjosikin edellytykset sen olennaiselle hidastamiselle.

Samaan aikaan kävi yhä ilmeisemmäksi, että SDP oli sitonut kohtalonsa ääriivasemmistoon niin tiiviisti, ettei aikonut jäädä

hallitukseen, mikäli kansandemokraatit irtautuisivat siitä. Näin hallitusyhteistyön onnistumisen edellytykset jäivät käytännössä SKDL:n käsiin. Tässä asetelmassa SKP:n katkeroitunut vähemmistösiipi, nk. taistolaiset, käytti tilannetta hyväkseen ja nostatti estottomasti mieliä hallitusratkaisua vastaan.

Keväällä 1976 oltiin jo tilanteessa, jossa sen paremmin Kekkonen kuin Miettunenkaan eivät uskoneet hallituksen koossa pysymiseen. Ministeristö yritettiin vielä pelastaa vippaskonstein myöntämällä hallituspuolue SKDL:lle erivapaus äänestää liikevaihtoveron korottamista vastaan. Se ei pitkälle auttanut. Riidat hallituksen sisällä jatkuivat entistä repivämpinä, jos mahdollista. Ei tästä mitään tule, Kekkonen totesi SDP:n puheenjohtajalle Kalevi Sorsalle 16.9. palattuaan epäviralliselta vierailulta Norjaan. Hän antoi Miettuselle vielä päivän aikaa koettaa saavuttaa sovinto, mutta erimielisyydet olivat niin suuret, ettei yhteisymmärrys ollut enää tavoitettavissa. Niinpä Miettunen jätti 17.9. hallituksensa eronpyynnön.

Tapahtunut luettiin maailmalla ja varsinkin Suomen julkisessa sanassa Kekkonen tappioksi, ja presidentti itsekkin katsoi epäonnistuneensa. Katkeruutta ei lieventänyt edes se, että hallitus oli kuitenkin selvinnyt kunnialla keskeisimmästä tavoitteestaan: yhteiskuntarauhan säilyttämisestä ensimmäisessä sotien jälkeisessä suurtyöttömyyden aallossa. Kekkonen otti väkisin ”runnaamansa” ”häätätilahallituksen” epäonnistumisen niin raskaasti, että ryhtyi hahmottelemaan omaa eronpyyntöään:

” – *Olen ollut paikallani Suomen tasavallan presidenttinä kauemmin aikaa kuin olin ajatellut. Syynä tähän on ollut se, että olen katsonut laajojen ulkolaisten yhteyksieni avulla voivani palvella maatani sekä ulkopoliittisissa että kaupallisissa kysymyksissä. Hallituksen sisäisten erimielisyyksien johdosta nykyisissä*

vaikeissa oloissa tapahtunut eronpyyntö on ikään kuin vetänyt tuolin pois jalkojeni alta. Yleiseen mielipiteeseen pyritään nyt vaikuttamaan tavalla, joka tuo mieleen 1950–1960 välisen ajan – – Kaikesta tästä masentavasta ja omalla tavallaan vaarallisesta kehityksestä huolimatta olin varautunut hoitamaan tehtävääni toimikauteni loppuun. Mutta nyt on jouduttu tilanteeseen, jossa minun mahdollisuuteni (ovat vähäiset), kun kotimainen mielipide on nostettu minua vastaan. Minusta pääsee vähällä vaivalla eroon. Alkakaak etsiä ehdokkaita – – tiedän kokemuksesta ja kirjallisuudesta, kuinka helposti häikäilemätön propaganda kykenee villitsemään mielet. Tältä kannalta tarkastelen tilannetta nyt Suomessa – –”

Presidentti luopui eroaikeestaan vasta kansliapäällikkönsä Kauko Sipposen sinnikkään taivuttelun jälkeen uskoen tämän vakuutteluja, että valtakunta menee eronpyynnön jälkeen ”perseelleen”. Kokonaan hän ei eroajatusta silloinkaan hylännyt, mutta käynnisti kuitenkin 21.9.1976 neuvottelut uuden hallituksen muodostamiseksi. Järjestetty presidentinkierros paljasti vain itsestäänselvyyksiä. Vasemmistopuolueiden tiukka vastustus sulki kokoomuksen pois Kekkonen kaavailemasta kuuden puolueen hallituspohjasta. Entisen koalition henkiin herättämisessä ei ollut mitään mieltä. Kun kävi ilmi, että SDP oli sitonut kohtalonsa tiiviisti SKDL:ään, ei edes neljän puolueen enemmistöhallitukselle näyttänyt löytyvän edellytyksiä. Vaihtoehtoina jäivät jäljelle enää vähemmistö- tai virkamieshallitus. Kekkonen houkutteli virkamieshallitus, koska se olisi helpottanut seuraavan poliittisen hallituksen synnyttämistä. Hän jätti kuitenkin valinnan vaihtoehtojen välillä SDP:lle ja Kepulle.

Pohjan virkamiesvaihtoehdolta vei Sorsan ilmoitus, ettei SDP tule ”*antamaan puolueen jäsenkirjalla varustettuja henki-*

löitä” virkamieshallitukseen, mutta on kyllä valmis ja valmistautunutkin muodostamaan vähemmistöhallituksen. Myös Kepu kallistui vähemmistövaihtoehdon, keskustakoalition, kannalle. Kekkonen valitsi näistä jälkimmäisen lähinnä siksi, että keskiryhmät muodostivat eduskunnan suurimman ryhmittymän. Vaikutusta ratkaisuun oli myös sosiaalidemokraattien haluttomuudella asettua eri linjalle ääriivasemmiston kanssa, varsinkin kun eduskunnan sosiaalidemokraattinen puhemies Veikko Hellekin kertoi puolueensa perimmältään toivovan, että ”porarit ottavat vastuun”.

Näin ollen oli löydettävä keskustalainen pääministeriehdokas. Jo kevään hallituskriisin aikana Kekkonen oli pyytänyt Miettusta jatkamaan siinä tapauksessa, että hänen hallituksensa kaatuu. Hallituksen kiistat olivat kuitenkin käyneet niin kovasti iäkkään Mieltusen voimille, että hän oli sopinut presidentin kanssa saavansa urakkansa päätettyään vetäytyä eläkepäiville. Siitä piittaamatta Kekkonen kutsui hänet 24.9. luokseen ja taivutteli jatkamaan uuden hallituksen johdossa. Mieltunen sinnitteli vastaan ja koetti sysätä vastuuta Kepun ”tohtoreille”. Sen vaihtoehdon presidentti torjui kategorisesti, aivan kuten oli torjunut edellistä, kaatunutta ministeristöä koottaessa. Kekkonen lähti siitä, että syntyvä keskiryhmien vähemmistöhallitus olisi vain väliaikaisratkaisu. Viimeistään lokakuun kunnallisvaalien jälkeen tulisi käynnistää neuvottelut laajapohjaisemman koalition kokoamiseksi. Koska hän odotti siihen ennen muuta sosiaalidemokraatteja, eivät Virolainen tai Karjalainen muodostettavan vähemmistöhallituksen johdossa ainakaan helpottaisi sosiaalidemokraattien paluuta. Tältä pohjalta hän taivutteli, itse asiassa painosti, Mieltusta uudelleen 27.9. ja sai tämän suostumaan.

Vielä samana iltana Kekkonen saattoi julkisuuteen tiedotteen, jossa kertoi tulevansa nimittämään Miettusen pääministeriksi uuteen hallitukseen, jos Kepu päättää osallistua keskustaa edustavien puolueiden vähemmistöhallitukseen. Puoluetta ei tarvinnut houkutella. Se asettui selkeästi tarjotun vaihtoehdon kannalle, ja se sai myös liberaalien (LKP) ja ruotsalaisen kansanpuolueen (Rkp) tuen. Niin Miettusen kolmas ministeristö, keskustalainen vähemmistöhallitus, sai nimityksensä 29.9.1976. Kepu sai siinä yhdeksän salkkua ja molemmat kansanpuolueet kolme. Valtiovarainministeriksi nimitettiin sitoutumattomana esiintynyt Esko Rekola.

Pääministeriksi suostuessaan Miettunen oli asettanut ehdoksi, että sekä Karjalainen että Virolainen oli saatava mukaan hallitukseen, jotta sen pääpuolue esiintyisi varmasti yksimielisenä jo ennakoitavissa olevia vaikeita kysymyksiä ratkoessaan. Kekkonen oli päätenyt samalle kannalle jo Miettusta ensi kerran taitutellussa. Hänkin oli selvillä siitä, miten vaikeaa Miettusella oli ollut edellisen hallituksen aikana ministeristön ulkopuolelle silloin jätettyjen kilvoittelevien tohtoreiden puristuksessa. Hän halusi kilpakumppanit mukaan, mutta nimenomaan määrättyjen salkkujen hoitajiksi: Virolaisen maatalousministeriksi ja Karjalaisen valtiovarainministeriksi. Virolaisen osalta salkun valinta oli perusteltavissa. Maatalouteen liittyvät ongelmat olivat saamassa yhä keskeisemmän merkityksen, ja niiden ratkaisusta riippui tulevaisuuden kannalta paljon. Siksi oli oikein ja kohtuullista, että nuo ongelmat ottaisi hoitoonsa sen puolueen puheenjohtaja, jolle maatalouskysymykset olivat läheisimmät ja joka ongelmia ratkoessaan joutuisi kantamaan suuren vastuun.

Karjalaisen osalta, johon Kekkonen suhteet olivat jo tuleh-tuneet, kysymys oli muusta. Sorsan hallituksen ministerinä

aiemmin toimiessaan Karjalainen oli arvostellut hallituksen ja varsinkin valtiovarainministerinä toimineen Virolaisen talouspoliittisia ratkaisuja. Siksi Kekkonen halusi nyt panna hänet vastaamaan sanoistaan ja hoitamaan valtiovarainministerin epäkiitollista salkkua. Se ei onnistunut. Juuri Karjalaisen vuoksi hallituksen nimittäminen pitkittyi. Hän soitti Tamminiemeen, ettei suostu valtiovarainministeriksi eikä hallitukseen, jossa ”*Virolainen pelaa häntä vastaan*”. Julkisuuteen hän viestitti haluavansa levätä ja sulkeutui hotelli Intercontinentalin kabinettiin mököttämään. Kekkonen saamien tietojen mukaan ”*siellä hän otti vastaan Miettusen ja Virolaisen, jotka saivat aikaan, että Ahti suostui keskustelemaan. Soitteli pitkin päivää pikku humalassa kannattajilleen. Iltapäivällä katosi johonkin, ei löydetty mistään*”.

Presidentti tulkitsi Karjalaisen elkeet niin, että tämä oli katkera, koska häntä ei kaavailtu pääministeriksi eikä edes ulkoministeriksi, jonka salkun hän olisi vielä hyväksynyt. Seuraavana päivänä Karjalainen kuitenkin perääntyi kuultuaan Miettusen ilmoittaneen Kepun puoluevaltuuskunnassa hallituksen syntyvän ilman Karjalaistakin, mutta ei missään tapauksessa ilman Virolaista. Karjalainen viestitti Miettuselle olevan valmis tulemaan mukaan, jos saa pääministerin sijaisen aseman sekä talous- ja kansliaministerin salkun. ”*Sopii. Mitä se sitten onkin*”, Kekkonen myöntyi. Sen jälkeen hallituksen nimittämisen tielle ei enää ilmaantunut esteitä.

Presidentti Kekkonen vaikutus Miettusen kolmannen hallituksen kokoonpanoon oli suurempi kuin vuosiin. Jo 23.9. hän oli todennut Tamminiemen saunapiiriin kuuluvalla Jouko Loikkaselle ”*aikovansa nyt lonia ministereitä, ettei sinne ketä tahansa väkeä tule*”. Keskustelussa Miettusen kanssa hän luetteli jo var-

hain Karjalaisen, Virolaisen ja uuden ulkoministerin lisäksi joukon kepulaisia sopivia ministeriehdokkaita, joista useimmat sisältyivätkin sitten Mieltusen lopulliseen ministerilistaan, tosin eri salkkujen haltijoina kuin Kekkonen oli kaavaillut.

Huolellisesta kuurnimisesta huolimatta ongelmia tuli jo heti alkuvaiheessa. Tuskin hallitus oli istunut viikkoakaan, kun asioita läheltä seurannut kirjasi huomion: *”Karjalainen vetää hallituksessa outoa pahan pojan linjaa. Hän ajaa ponnella vastoin pääministerin linjauksia esimerkiksi liikevaihtoveron osalta linjaa, jonka tietää suututtavan demareita. Tukea hän näyttää saavan oikeistolehdistä.”* Osansa sai myös hallituksen nimittäjä. Lokakuun alussa Kekkonen tunnusti naisystävälleen Anita Hallamalle, että *”pahinta peliä hallituksen muodostamisessa aiheutti Ahti, joka oli ollut varma pääministerin paikasta, mutta kun ei saanut UM:ää, hän oli varsin vieraassa seurassa haukkunut minut hiiteen – – Ahdistan olen saanut kiukkuisimman ja ärtyneimmän vastustajan, mutta sellaista on elämä. Jos hän saa yhtä hyvin paikkoja ja asemia minun poistuttua näyttämöltä, niin hyvä on. Taitaa olla niin, että Ahti katuu – ainakin selvin päin – törmäilyään, mutta pienessä viinassa kuuluu vielä jaksavan jankuttaa.”*

Hallitus oli saatu kokoon, mutta se ei paljon pyhittänyt. *”Eivät asiat minun mielestäni ole hyvin. Talous on huonompi kuin uskalletaan tunnustaa. Vähemmistöhallitus on heikolla jäällä ja sen turvana on vain, että sitä ei uskalleta kaataa, kun ei tiedä, mitä saa tilalle. Mutta ikuinenkaan tämä ei voi olla. Minulle tällainen välitila on hyvinkin hankala. Minulla tosin ei ole avaimia, mutta jos olisi, saisin hallituksen kanssani niitä käyttämään. Nyt saan surkein naamoin katsella päältä”*, Kekkonen tunnusti Hallamalle. Hallitusta evästäessään presidentti muistuttikin, että

se oli tarkoitettu vain väliaikaiseksi. Siksi sen tuli välttää toimia, jotka saattaisivat koitua esteeksi uuden enemmistöhallituksen muodostamiselle. Ennen muuta sen tulee varoa kaikkea sellaista, mikä veisi pohjan pitkään jatkuneilta pyrkimyksiltä eheyttää kansakuntaa, Kekkonen painotti.

YLLÄTYSULKOMINISTERI

Uuden hallituksen ulkoasiainministeriksi nimitettiin 42-vuotias Helsingin yliopiston poliittisen historian professori Keijo Korhonen. Kysymyksessä oli mitä suurimmassa määrin presidentin ratkaisu. Hän oli päätenyt Korhoseen viimeistään 24.9.1976, siis jo ennen kuin kysymys hallituksen muodostajasta oli edes ratkennut. Mieltuselle Korhosen nimi tuli lähinnä ilmoitusasiana, eikä hänellä omasta puolestaan ollut mitään miestä vastaan. Sen verran hän valittua tunsi.

Iltapäivällä 27.9. Korhonen sai yliopistolle viestin presidentin kansliasta. Häntä pyydettiin heti soittamaan presidentille. Kekkonen asia oli lyhyt: *”Annan hallituksen Mieltusen muodostettavaksi. Siihen etuoikeuteen vedoten, joka tasavallan presidentillä on ulkoministerin nimittämisessä, kysyn sinulta, oletko valmis ottamaan vastaan ulkoasiainministerin salkun.”* Korhosen tuolloin tekemien muistiinpanojen mukaan Kekkonen totesi lisäksi, ettei hän halua *”kumpaakaan kilpailijaa”*, sen paremmin Karjalaista kuin Virolaistakaan, ulkoministerin paikalle. En ole pyrkinyt mihinkään, mutta tällaisesta tarjouksesta ei tietenkään kieltäydytä, Korhonen vastasi ja kiitti luottamuksesta. *”Sen, että et tunge mihinkään, olen toki huomannut”*, päämies kuittasi lyhyesti ja totesi asian olevan selvä: pannaan esittelyyn!